

บทที่ 2

แบบจำลองของ HLA MYINT กับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย

HLA MYINT เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวพม่า เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาว ASIA ที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก เขาได้มองดูการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในหลายประเทศในทวีปเอเชีย แอฟริกา แล้วก็สร้างแบบจำลอง (Model) ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นมาในเชิงประวัติศาสตร์ว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศนั้น ถ้ามองในลักษณะกว้าง ๆ แบบจำลองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะมีลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ 1 ประเทศเริ่มขยายตัวทางเศรษฐกิจ เมื่อเริ่มเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับโลกภายนอก หมายความว่าก่อนเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจหรือเปิดการค้าขายกับโลกภายนอก ประชากรก็ยังมีน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนทรัพยากรที่มีอยู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็ยังไม่เกิด ต่อเมื่อเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับโลกภายนอก เริ่มการค้าขายกับโลกภายนอกการเจริญเติบโตจึงเกิดขึ้นและเริ่มจากฐานที่ไม่ลำบากเพราะประชากรมีน้อยและทรัพยากรมีมากการเจริญเติบโตจึงดำเนินไปโดยไม่มีอุปสรรค ซึ่งแบบจำลองที่ 1 นี้ถ้าเรามองประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจากปี ค.ศ. 1850 เป็นต้นมาก็มีลักษณะการเจริญเติบโตที่สอดคล้องกันมาก

ลักษณะที่ 2 เมื่อประเทศทำการติดต่อค้าขายกับโลกภายนอก จะมีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้พัฒนาสินค้าขั้นปฐมบางประเภทเพื่อส่งออก และผู้ที่ดำเนินการพัฒนาสินค้าเพื่อส่งออกนี้ โดยทั่ว ๆ ไปจะเป็นเอกชนชาวต่างประเทศซึ่งถ้านำแบบจำลองที่ 2 นี้มามองประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1850 เป็นต้นมาเราจะเห็นได้ว่าไม่ตรงกับประสบการณ์ของไทย เพราะในกิจกรรมเกี่ยวกับชาวนั้นคนไทยยังเป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ ส่วนคนจีนเป็นพ่อค้าคนกลาง ในการเคลื่อนไหวข้าวจากชาวนาไปยังตลาดโลก แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับ ดิบบุก และไม้สักนั้นสอดคล้องกับแบบจำลองที่สองคือ ชาวต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะที่ 3 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจะระหว่างบุคคลในประเทศเหล่านั้นกับบุคคลของประเทศที่เข้ามาติดต่อสัมพันธ์ด้วยวางอยู่บนรากฐานที่มีฐานะเท่าเทียมกันตามกฎหมาย เป็นต้นว่ามีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน มีเสรีภาพในการประกอบการ ซึ่งรัฐบาลเองก็ใช้หลัก Laissez Faire คือรัฐบาลจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวต่างชาติลักษณะ

ดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นในประเทศที่ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศใด แต่ถ้าเป็นประเทศที่ตกเป็นเมืองขึ้น มักจะมีการแบ่งแยกกันระหว่างประชาชนที่มาจากประเทศเมืองแม่กับประชาชนในอาณานิคมนั้นซึ่งฐานะทางกฎหมายจะไม่เท่าเทียมกัน

HLA MYINT ได้แบ่งขั้นตอนของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในลักษณะกว้าง ๆ ไว้ 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 ก่อนเปิดประเทศทำการค้าขายกับโลกภายนอกนั้น สังคมที่ดำรงอยู่นั้นเป็นสังคมที่อาศัยหรือผูกพันอยู่กับจารีตประเพณีที่เก่าแก่ (Tradition Bound Society) ถ้ามองในแง่เศรษฐกิจก็เป็นสังคมที่มีลักษณะหยุดนิ่งหรือไม่เคลื่อนไหวที่เรียกว่า Stationary State หมายความว่าในประเทศหรือสังคมนั้น ๆ มูลค่าของผลิตภัณฑ์ประชาชาติคงที่ทุกปี สภาวะของคนก็ไม่เคลื่อนไหวไม่ดีขึ้นหรือเลวลงในสภาพเช่นนี้เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นฐานะและภาวะการดำรงชีวิตของคนจะเลวลงและมาตรฐานการดำรงชีวิตจะอยู่ในระดับต่ำสุดที่สามารถจะพอประทังชีวิตอยู่ได้ (Minimum Subsistence Standard) ถ้ามองจากผู้สังเกตการณ์ภายนอกจะเห็นว่าฐานะของคนยากจนมากขึ้นเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ถ้ามองจากสายตาของคนภายในสังคมเองแล้ว รู้สึกว่าระดับการดำรงชีวิตดังกล่าวก็เพียงพออยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้แม้ประสิทธิภาพการผลิตจะต่ำและขาดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจก็ตามแต่ก็ปรากฏว่าประชาชนมีคุณภาพกับสภาพแวดล้อม ไม่ประสงค์อะไรมากไปกว่านี้

ขั้นตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนของการพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 เมื่อประเทศเริ่มเปิดทำการติดต่อการค้าขายกับโลกภายนอกคือเศรษฐกิจเริ่มเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองมาสู่เศรษฐกิจเงินตรารัฐบาลเองก็เริ่มสนใจหรือบังคับให้ประชาชนที่ล่าหลังเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยเปลี่ยนมาใช้ระบบเงินตรา ซึ่งแต่ก่อนเงินตรามีความสำคัญน้อยมาก ส่วนวิธีการที่รัฐบาลใช้นั้นก็ไม่ได้มีความละเอียดอ่อนมากนัก เช่นกระตุ้นให้มีการซื้อสินค้าเข้า เปลี่ยนการเก็บภาษีที่ผู้เสียใช้ของแทนได้ หรือยกเลิกการเกณฑ์แรงงานโดยเก็บภาษีในรูปของเงินตรา ประชาชนที่มีความจำเป็นที่ต้องเสียภาษีในรูปของเงินตรา ก็ต้องหันมาปลูกพืชผลแล้วขายได้เงินสดมาเลย (Cash Crops) หรือไม่ก็หันไปเป็นกรรมกรรับจ้างในไร่ในนา หรือเหมืองแร่ ซึ่ง HLA MYINT มองว่าเป็นความพยายามของรัฐบาลที่จะบังคับให้มีระบบเงินตรา หรือใช้เงินตรามากกระตุ้นให้ซื้อสินค้าเข้าหรือเสียภาษี หรือหาเงินตรามาใช้จ่ายซื้อของตามที่ต้องการ ด้วยเหตุดังกล่าวเครื่องมือที่จะใช้วัดพัฒนาการของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในขั้นตอนนี้จึงมีสองอย่างด้วยกันคือ ความสามารถในการส่งออก หมายถึง

ความว่ายังมีมีความสามารถส่งออกได้มากก็ยิ่งพัฒนามาก และความสามารถในการเสียภาษี
หมายความว่ายิ่งเสียภาษีได้มากหรือรัฐเก็บภาษีได้มากก็ยิ่งพัฒนา

อย่างไรก็ตามในขั้นตอนที่สองของการเจริญเติบโตดังกล่าวมีผลในมุมกลับคือ เมื่อมีการ
เปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองมาเป็นเศรษฐกิจเงินตรา และมีการติดต่อกับโลก
ภายนอกมากขึ้น จะทำให้คนจำนวนหนึ่งหันไปหาค่านิยมทางตะวันตก ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมีลักษณะ
เป็นปัญญาชนหรือเป็นชนชั้นผู้นำใหม่ (New Elite) เมื่อเขามองดูลักษณะการเปลี่ยนแปลงทาง
เศรษฐกิจและพัฒนาการของการเจริญเติบโต เขาจะเริ่มไม่พอใจสภาพที่ดำรงอยู่ เกิดความ
ผิดหวังและอยากให้เห็นสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเป็นไปตามความต้องการของเขา
และรู้สึกว่าตัวเองไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
ในขณะนั้นได้ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้พัฒนาการของสังคมมุ่งไปสู่ขั้นตอนที่สามของการพัฒนา
สังคม เป็นขั้นตอนที่เกิดปัญหาการเมือง และสังคมและจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
และสังคม

ขั้นตอนที่ 3. เมื่อสังคมเริ่มเติบโตในลักษณะดังกล่าวแล้ว ชนชั้นผู้นำใหม่ (New
Elite) ก็จะนำค่านิยมทางตะวันตกมาใช้ เพราะเห็นว่าการเติบโตของสังคมตนเองล่าช้าไม่ทันใจ
ความไม่พอใจก็จะขยายวงเขตออกไปจนทำให้กลายเป็นความไม่พอใจทางการเมือง และนำไปสู่
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในที่สุด ผลของการเจริญเติบโตตามขั้นตอนทั้งสามคือ

1. HLA MYINT ได้พูดถึงสิ่งแรกคือ เมื่อสังคมเจริญเติบโตดังกล่าวจะเกิดการแบ่ง
สังคมออกเป็นหลายส่วนด้วยกัน อาจจะเป็นสองส่วน (Dualism) หรือมากกว่าสองส่วนขึ้นไป
(Pluralism) ซึ่งสามารถมองได้หลายแง่มุมด้วยกัน

- มองด้านวิธีการผลิต จะแบ่งออกเป็นภาคที่ล่าหลังและภาคที่ก้าวหน้าซึ่งวิธีการผลิต
จะเห็นคนละแบบ เช่น ภาคที่ก้าวหน้าหรือทันสมัยก็มีโรงกลั่นน้ำมัน ปูนซีเมนต์ใช้วิธีการผลิตที่
ทันสมัยมากส่วนภาคเกษตรกรรมยังใช้วิธีการผลิตที่ล่าหลังอยู่ส่วนใหญ่

- การแบ่งภาคเศรษฐกิจในเชิงหน้าที่ของคนต่าง ๆ ซึ่ง HLA MYINT มองเห็นว่าอย่าง
น้อยมีคนอยู่ด้วยกัน 3 กลุ่ม คือ ชาวต่างประเทศที่เข้ามาติดต่อทำการค้าขายกับชาวพื้นเมือง
โดยเฉพาะชาวตะวันตกฝ่ายหนึ่ง ชาวพื้นเมืองฝ่ายหนึ่งและคนกลางอีกฝ่ายหนึ่ง คนกลางเหล่านี้
ถ้ามองในเชิงสัญชาติมักจะเป็นชาวต่างชาติเป็นต้น ชาวจีนและอินเดียในเอเชียอาคเนย์ คนอินเดีย
ในอาฟริกาตะวันออก มีหน้าที่รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรแล้วนำส่งไปขายต่อยังต่างประเทศ
และรับสินค้าเข้าจากต่างประเทศแล้วนำไปจำหน่ายให้คนพื้นเมือง นอกจากนี้อาจจะให้ชาว
พื้นเมืองกู้ยืมเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ หน้าที่ดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดความเสียหายอะไร แต่ที่ HLA

MYINT เป็นห่วงก็คือ คนกลางเป็นกันชนระหว่างชาวพื้นเมืองกับชาวตะวันตก ซึ่งหลายคนเห็นว่า ชาวพื้นเมือง กับชาวตะวันตกไม่มีทางได้พบกันจริง ๆ เพราะมีคนกลางมากเกินไป และด้วยเหตุนี้ ทำให้ผลดี ที่เกิดจากการค้าระหว่างประเทศเสียไปคือ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเขาเรียกผลของการเรียนรู้ว่า Educational หรือ Learning effect ซึ่งเป็นผลในระยะยาว เช่น การบริหารกิจการ ซึ่งต้องอาศัยติดต่อกับผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ที่ดีกว่า ถ้ามีคนกลางมากเกินไปก็ทำให้ผลที่ควรจะได้ลดน้อยลงไปหรือไม่ได้เลย นอกจากนั้นในกิจการบางประเภทที่ชาวตะวันตกมาลงทุนในประเทศด้อยพัฒนา แล้วใช้แรงงานจากคนพื้นเมืองโอกาสของชาวพื้นเมืองที่จะเรียนรู้ก็พอมืออยู่บ้าง เช่น การทำงานในเหมือง หรือในไร่ แต่โอกาสนี้ก็ไม่ได้ใช้อย่างเต็มที่เพราะมีการหมุนเวียนของแรงงานสูงมาก (High Labour Turnover) หมายถึงแรงงานที่จ้างมาจะอยู่ไม่นาน หมุนเวียนไปเรื่อย ๆ

ในส่วนที่เกี่ยวกับคนกลาง HLA MYINT กล่าวว่า การมีคนกลางในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ก็ไม่ใช่ของใหม่ เพราะคนกลางมีปรากฏอยู่ทั่วไปแม้ในพัฒนาการของอเมริกาเหนือ เช่น แคนาดา หรือในอเมริกาใต้ ก็มีคนกลางที่ทำหน้าที่ขายสินค้าให้เกษตรกร ขายเมล็ดพันธุ์พืช เครื่องมือเครื่องใช้ ให้อุปกรณ์ เพราะฉะนั้น การมีคนกลางในเอเชียอาคเนย์ไม่ใช่ลักษณะพิเศษอะไร เพียงแต่พัฒนาการของคนกลางในเอเชียอาคเนย์กับอเมริกาเหนือมีลักษณะแตกต่างกัน

ในขณะที่คนกลางในเอเชียอาคเนย์ยังคงดำเนินหน้าที่เป็นคนกลางต่อไป คือเป็นกันชนระหว่างชาวพื้นเมืองกับชาวตะวันตกแต่ในอเมริกาเหนือคนกลางแม้จะมีหน้าที่เหมือนกับเป็นกันชนระหว่างเกษตรกรในชนบท(ที่มีฐานะไม่มั่นคง)กับเมืองใหญ่ ๆ ที่มีเทคนิคใหม่ ๆ ที่ใช้ในการผลิต กล่าวคือในประเทศที่พัฒนาแล้วเช่นอเมริกาเหนือ หรือแคนาดา ก็มีลักษณะ Dualism คือแบ่งเป็นเมืองใหญ่ ๆ ที่มีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้านกับชนบทซึ่งมีคนกลางกันขวางไม่ให้ความเจริญจากเมืองใหญ่ ๆ ไหลไปสู่ชนบท แต่ความแตกต่างระหว่างอเมริกาเหนือและแคนาดากับประเทศด้อยพัฒนาอื่น ๆ ก็คือ พัฒนาการของคนกลางซึ่งในอเมริกาเหนือหรือแคนาดาคือไม่ช้าไม่นาน คนกลางได้เปลี่ยนหน้าที่จากคนกลางมาเป็นผู้ทำการผลิตเสียเองคือไม่พอใจกับการทำหน้าที่คนกลางหันมาซื้อที่ดินเองหรือยึดที่ดินจากเกษตรกรลูกหนี้มาทำเสียเองและเมื่อใดที่ดินแปลงเล็ก ๆ ถูกรวบรวมให้เป็นแปลงใหญ่ขึ้นและอยู่ในมือของคนกลางที่จะทำการผลิต ก็สามารถใช่วิธีการผลิตเกษตรกรรมแบบใหม่ ใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยได้ เมื่อวิธีการผลิตทางการเกษตรได้พัฒนาก้าวหน้าก็มีผลถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วยตรงกันข้ามกับประเทศด้อยพัฒนาที่ที่ดินแปลงเล็ก ๆ ก็ยังดำรงอยู่และด้วยระบบการรับมรดกก็ยังทำให้ที่ดินมีลักษณะเล็กลงเรื่อย ๆ ที่เรียกว่ามี Fragmentation of Holding เช่นที่อินเดีย ที่ดินแปลงเล็กมากจนเกือบจะใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้

เราจะเห็นได้ว่า HLA MYINT มองเห็นว่า ในสังคมที่ด้อยพัฒนาทุกแห่ง มีการแบ่งภาคเศรษฐกิจออกเป็นสองส่วน (Dualism) หรือหลายส่วน (Pluralism) ด้วยกันปกติก็จะมีภาคที่ก้าวหน้าหรือทันสมัยมาก ๆ กับภาคที่ล้าหลังมาก ๆ ซึ่งตราบไต่ที่ยังมีคนกลางขวางอยู่ ความเจริญก็จะไม่ไหลมาสู่ภาคที่ล้าหลัง หรือไม่ให้ออกภาคล้าหลังได้เรียนรู้จากภาคที่ก้าวหน้าแต่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ภาคที่ล้าหลังไม่ช้าไม่นานก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับภาคที่ทันสมัยได้ และคนกลางก็เปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ดำเนินการผลิตเสียเอง ที่เป็นเช่นนี้เพราะในสมัยที่อเมริกาเหนือหรือแคนาดาเริ่มพัฒนานั้น แรงงานในภาคเกษตรกรรมขาดแคลนมากมีผลทำให้การเกษตรต้องเปลี่ยนโฉมหน้าคือเปลี่ยนเป็นการเกษตรที่ใช้ที่ดินผืนใหญ่ (Land Intensive Agriculture) และในการผลิตก็ใช้ทุนมากขึ้น (Capital Intensive Agriculture) พุงง่าย ๆ ก็คือสาเหตุจากการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรมทำให้มีการเปลี่ยนโฉมหน้าการเกษตรจากการผลิตในแปลงเล็ก ๆ และวิธีการผลิตที่ล้าหลังไปสู่ การเกษตรที่ใช้ที่ดินผืนใหญ่ และมีการลงทุนจำนวนมากและใช้เครื่องมือเครื่องจักรมากขึ้น(แรงงานน้อยลง) ตรงข้ามกับในประเทศด้อยพัฒนาที่แรงงานในภาคเกษตรกรรมไม่เคยขาดแคลน เพราะประชากรเพิ่มรวดเร็วมากขณะที่ภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ก็ยังไม่ขยายตัวจึงทำให้ภาคเกษตรกรรมไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก และคนกลางก็ยังดำเนินหน้าที่เป็นคนกลางต่อไป

2. ผลดีและผลเสียของการขยายตัวของการส่งออกสินค้าขั้นปฐม ซึ่ง HLA MYINT ใช้วิธีการวิเคราะห์ของ MYRDAL คือ เมื่อเกิดอะไรขึ้นมาแล้วจะมีผลตามมาสองด้านคือด้านหนึ่งเป็นผลดีเรียกว่า SPREAD EFFECTS หรือ SPILL - OVER EFFECTS ผลที่ไหลล้นออกมาและอีกด้านหนึ่งเป็นผลเสียที่เรียกว่า BACKWASH EFFECTS เช่นเมื่อมีการขยายตัวของการส่งออกมากจะส่งผลเสียไปให้ภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น จะไปแย่งเงินทุนภาคอื่น ๆ หมดยจะไปแย่งคนดี ๆ มีฝีมือไปใช้หมด ทำให้ภาคอื่น ๆ นอกจากภาคส่งออกพัฒนาได้ช้ามากนี่เป็น BACKWASH EFFECTS ส่วนผลดีก็มีบ้างแต่ HLA MYINT เห็นว่าผลดีที่จะเกิดจากการขยายตัวของการส่งออกนั้น ถ้าดูจากประวัติศาสตร์ ของประเทศด้อยพัฒนาแล้วเกิดขึ้นยาก เพราะว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่มาขัดขวางไม่ให้ผลดีเกิดขึ้น เช่น

- แรงงานหมุนเวียนสูงมาก มองในด้านการลงทุน ผู้ประกอบการก็ไม่อยากลงทุน เพราะการลงทุนในอุตสาหกรรมหนัก ๆ ต้องใช้อุปกรณ์มากและต้องอาศัยแรงงานที่มีฝีมือ ถ้าแรงงานหมุนเวียนสูงก็ไม่คุ้มกับการฝึกแรงงานขึ้นมาเพราะเมื่อเริ่มมีฝีมือ และทำงานอยู่ไม่นานก็จะลาออกไป หรือย้ายไปอยู่กับนายจ้างคนอื่นที่ให้ค่าจ้างสูงกว่า ดังนั้นในประเทศด้อยพัฒนาวิธีการผลิตที่ใช้ส่วนใหญ่ก็คือใช้แรงงานมาก และเมื่อแรงงานไม่ขาดแคลนวิธีการผลิตแบบที่ใช้ก็เป็นวิธีการที่ใช้แรงงานมากเครื่องจักรน้อยเช่นเดิม

- แม้ว่าจะมีการขยายตัวของการส่งออก แต่การขยายตัวจะมีลักษณะที่ใช้คนมากขึ้น ใช้ที่ดินมากขึ้นทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ไม่ใช่เป็นการปรับปรุงการผลิตให้ดีขึ้นกว่าเดิมเพราะใช้วิธีการผลิตแบบเดิม ซึ่ง HLA MYINT มองว่ายังไม่ถือว่ามีการพัฒนาเพราะถ้าจะให้มีการพัฒนาแล้ว การผลิตเพื่อส่งออกจะต้องนำวิธีการผลิตใหม่ ๆ มาใช้ เป็นวิธีการผลิตที่ทันสมัยกว่าเดิม ให้ผลผลิตสูงกว่าเดิม ซึ่งในประเทศด้อยพัฒนา HLA MYINT มองว่ายังขาดเทคนิคกลาง ๆ (Intermediat Technology) คือเทคนิคที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของประเทศด้อยพัฒนา เช่นภาคเกษตรกรรม เมื่อมีแรงงานมาก การเกษตรก็ใช้วิธีการผลิตที่ล้าหลังมาก มีการผลิตแบบเดิมคือใช้แรงงานมากส่วนภาคอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรกลับใช้เทคนิคที่ทันสมัย เช่น การเลี้ยงไหม การสีข้าว เพราะชาวตะวันตกมาลงทุน ดังนั้นในประเทศด้อยพัฒนา วิธีการผลิตที่ใช้จึงมีลักษณะสุดขั้ว สองด้านคือการผลิตสินค้าปฐมภูมಿನั้นใช้วิธีการแบบโบราณมาก ส่วนด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อส่งออกใช้วิธีการที่ทันสมัยมาก วิธีการผลิตกลาง ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับประเทศด้อยพัฒนาไม่มีและไม่ได้พัฒนาขึ้นมาจากสภาพดังกล่าว ผลดีด้าน SPREAD EFFECTS จึงไม่เกิดขึ้นในภาคการผลิตแต่ผลทางอ้อมที่เป็นผลดีจะมีให้เห็นอยู่บ้างโดยเฉพาะ การปรับปรุง Infra-Structure และการค้นพบแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติใหม่ ๆ ซึ่งก็ไม่ถือว่าเป็นการพัฒนาเช่นเดียวกันเพราะวิธีการผลิตเร่ก็ยังใช้เหมือนเดิม ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าเมื่อภาคส่งออกพัฒนาไปโดยโดดเดี่ยว ก็จะไม่ส่งผลดีไปสู่ภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ในประเทศ และแม้ว่าจะมีการเพิ่มผลผลิตเพื่อการส่งออกแต่การเพิ่มผลผลิตเหล่านี้ ไม่ใช่การพัฒนาที่แท้จริงเป็นเพียงการเจริญเติบโตเฉย ๆ เพราะด้านวิธีการผลิตไม่ได้เปลี่ยนแปลง